

Obsah

Předmluva	ix
------------------	-----------

I Anton Granatier a Ladislav Třešňák: Slováci v Rumunsku (1930)	1
1.1 Úvod	2
1.2 Nadlak	3
1.3 Slováci v Rudohorí (župa Bihárska a Silaďská)	8
1.3.1 Všeobecné (kraj, ľud)	8
1.3.2 Kultúra	11
1.3.2.1 Školstvo	11
1.3.2.2 Cirkev	14
1.3.2.3 „Svet“	17
1.3.3 Knižnice	18
1.4 Záver	21
1.5 Návrhy	22
1.5.1 Školstvo	22
1.5.1.1 Širší návrh	22
1.5.1.2 Užší návrh	26
1.5.2 Cirkev	27
1.5.3 Všeobecne kultúrne pole	28
1.5.4 Pole hospodárske	29
1.5.5 Pole sociálne	29
1.5.6 Všeobecné	29

2	Tomáš Kováč: Správa o Slovákoch v Rumunsku (1930)	31
2.1	Berzovia (Židovín)	33
2.2	Semlak (Semlac)	36
2.3	Pečika (Pecica)	39
2.4	Butín (Butin)	43
2.5	Vuková (Vucova)	47
2.6	Mokrá (Mocrea)	52
2.7	Těš (Teş)	56
2.8	Brestovác (Brestovaţ)	59
2.9	Cipár (Țipar)	63
2.10	Pereg	68
2.11	Ottlaka (Grăniceri)	72
2.12	Šajtěň (Şeitin)	72
2.13	Varšánd (Vărşand)	72
2.14	Slovenskej odbočky Národnej Rady Československej v Bratislave	72
3	Anton Granatier a Ladislav Třešňák: Slováci v Rumunsku (1935)	77
3.1	Úvod	78
3.2	Bukovina	79
3.2.1	Malá Poľana (Poiana Micului)	80
3.2.2	Pleš	82
3.2.3	Nový Solonec	83
3.2.4	Celkový dojem	84
3.3	Sedmohradské rudohorie	85
3.3.1	Bodonoš	86
3.3.2	Šáštelek	86
3.3.3	Gemelčička	87
3.3.4	Šarany	88
3.3.5	Zováň	89
3.3.6	Baromlak a Verzár	89

3.3.7	Čerpatak a Fogaš	91
3.3.8	Nová Huta	91
3.3.9	Stará Huta	92
3.3.10	Bojovské	92
3.3.11	Židáreň	92
3.3.12	Bikáč	93
3.3.13	Bojana	95
3.3.14	Záver	96

4	František Štědranský: Zpráva o situaci Čechů a Slováků v Rumunsku a o provedení přesídlovací akce (1949)	99
4.1	Rozvrstvení Čechů a Slováků v LRR	100
4.1.1	Slováci v Rudohoří	102
4.1.2	Procházka po Rudohoří	104
4.1.3	Arad	115
4.1.4	Nădlac	116
4.1.5	Banát	117
4.1.6	Podunají a Hunedoara	119
4.2	Zdravotní a hygienické poměry mezi Slováky v Rudohoří	124
4.3	České a slovenské školství v Rumunsku	128
4.3.1	Obecné	128
4.3.2	Administrativní rozdělení	129
4.3.3	První inspektorát (Nădlac)	130
4.3.4	Druhý inspektorát (Bihor)	132
4.4	Přehled populačního vývoje	132
4.4.1	Češi	132
4.4.2	Slováci v Rudohoří	136
4.4.3	Kolik Čechů a Slováků	137
4.5	Důvody k přesídlení do Rumunska	138
4.6	Černá reemigrace	140
4.7	Přesídlovací akce	141
4.7.1	Soupisová akce	141

4.7.2	Přehled transportů	143
4.7.3	Organizace přesídlování	147
4.7.4	Průběh přesídlování	148
4.7.5	Smíšená komise	151
4.7.6	Spokojenost reemigrantů a ilegální přechody do LRR	152
4.8	Reemigranty zanechaný majetek	153
4.8.1	Obecné	153
4.8.2	Prodej dobytka	156
4.8.3	Celní prohlídky	156
4.8.4	Remittance	157
4.9	Politická spolupráce	158
4.10	Závěr	160
	Ediční poznámka	169
	Medailonky autorů	173

Předmluva

Tento svazek je kritickým vydáním čtyř textů — někdejších cestovních a úředních zpráv, které mají mnoho společného. Všechny vznikly v druhé čtvrtině dvacátého století a poměrně důkladně se věnují dobové situaci slovenských — v jednom případě i českých — menšinových komunit v Rumunsku: situaci geografické, demografické, hospodářské, školské, církevní i zdravotní. Nakolik víme, nebyly zprávy (s jednou částečnou výjimkou) nikdy publikovány tiskem. Poté, co posloužily dobovému úřednímu účelu, zůstaly zapomenuty v archivních strojopisech, známy jen několika badatelům, kteří z nich (vedle známější knihy R. Urbana z roku 1930) do značné míry vycházeli ve svých pozdějších pojednáních. Vydáním těchto původních zpráv jakožto studijního materiálu splácíme tématu krajanů v Rumunsku mnohaletý dluh.

Tři z nich pocházejí z doby, kdy se Československo o největší části této své krajanské „větve“ teprve dozvíдалo a začínalo se do jejich situace aktivně vkládat. Jsou namnoze vůbec nejranějším svědectvím, které z daných lokalit v Rumunsku máme. Čtvrtá, již poválečná zpráva pak odráží historické vyvrcholení vyvolaných aktivit: reemigrační akci z let 1947–49, která přes dvacet tisíc těchto obyvatel přivedla „zpět“ do obnoveného československého státu.

Je tu zároveň diskontinuita ideologická. První tři zprávy jsou vedeny duchem umírněného a idealistického slovenského národovectví. Oproti tomu čtvrtá, česká, je v zásadě svědectvím posledního, tehdy již komunistického předsedy přesídlovací komise o pragmatickém náboru pracovních sil pro vyliďněné české a moravské pohraničí.

Pouze částečný je také překryv jejich geografického záběru. Krajanské osídlení se totiž rozprostíralo v různých oblastech především západního pásu rumunského území a lišilo se co do svého původu, hospodářských podmínek i co do známosti v „mateřském“ českoslo-

venském státě. To koneckonců trvá i dnes. Přestože slovenské vesnice v severozápadní, bihorsko-salajské oblasti Rumunsku přispěly po 2. světové válce českým zemím ze všech těchto obyvatelských skupin zdaleka největším počtem přesídlenců, dodnes je domácí veřejnosti mnohem známější skupina českých vesnic na jihozápadě země, v Banátu.

Jakkoli tyto zprávy nelze v každém ohledu brát za kanonickou verzi skutečnosti a jakkoli nedokonalé je jejich podání především v případě starší historie daných komunit, ve svém úhrnu poskytují dosti hutný obraz slovenské (a okrajově i české) přítomnosti v meziválečném a poválečném Rumunsku. Jsou jednou z možných sond do někdejší středo-východo-jihoevropské etnické různosti — substrátu neklidného dvacátého století.

Vzhledem k předpokládané vzájemné srozumitelnosti obou jazyků žádnou ze zpráv nepřekládáme, nýbrž zachováváme všechny s nutnými úpravami v původním znění (slovenština u předválečných zpráv, čeština u poválečné Štědronského zprávy) a s edičními komentáři v češtině, usilujícíce tak o publikaci v nejlepší slova smyslu česko-slovenskou.

Geografický záběr

Anton Granatier a Ladislav Třešňák: Slováci v Rumunsku (1930)

- Slováci v bihorsko-salajské oblasti (obce Şinteu, Huta Voivozi, Valea Târnei, Valea Ungurului (Făgetu), Budoii, Suplacu de Barcău, Borumlaca, Fegernic, Şerani, Magurici, Aleşd, Peştiş, Sacalasa Nou aj.)
- Slováci v Nadlaku

Tomáš Kováč: Správa o Slovácích v Rumunsku (1930)

- Slováci (a Češi) v aradské oblasti (obce Semlak, Pecica, Mocrea, Țipar, Pereg)
- Slováci v Banátu (obce Berzovia, Butin, Vucova, Teș, Brestovaț)

Anton Granatier a Ladislav Třešňák: Slováci v Rumunsku (1935)

- Slováci v bihorsko-salajské oblasti
- Slováci v Bukovině (obce Poiana Micului, Pleș, Solonețu Nou)

František Štědranský: Zpráva o situaci Čechů a Slováků v Rumunsku a o provedení přesídlovací akce (1949)

- Slováci v bihorsko-salajské oblasti
- Slováci v Bukovině
- Slováci v oblasti Satu Mare (obce Halmeu, Huta Certeaza, Boinești, Negrești, Tarna Mare)
- Slováci (a Češi) v aradské oblasti (obce Nădlac, Țipar, Mocrea, Toplița, Pereg, Șeitin, Semlac, Pecica)
- Češi a Slováci v Banátu (obce Clopodia, Șumița, Orșova, Ogradena Veche, Eibenthal, Bigăr, Berzasca, Liubcova, Gârnic, Ravensca, Sf. Helena, Zlatița, Mercina, Reșița, Steierdorf-Anina, Berzovia, Vermeș, Domanu, Brestovaț, Butin, Vucova, Jimbolia, Lovrin, Periam, Lugoj, Scăiuș, Caransebeș aj.)